

Pohjois-Pohjanmaan liitto
Sepänkatu 20
90100 Oulu
kirjaamo@pohjois-pohjanmaa.fi

LAUSUNTO

24.11.2017

Dnro 561/2017

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan ehdotuksesta

Viite: Lausuntopyyntö 20.10.2017

POHJOIS-POHJANMAAN 3. VAIHEMAAKUNTAKAAVA

Kaavaehdotus

Pohjois-Pohjanmaan liitto pyytää Paliskuntain yhdistykseltä lausuntoa 3. vaihemaakuntakaavan ehdotuksesta. Kaava tulee ehdotuksena julkisesti nähtäville nyt käynnissä olevan viranomaiskuulemisen ja -neuvotteluiden jälkeen keväällä 2018. Kaavan pääteemoja ovat ilmasto ja energia. Kaavaan on merkitty mm. pohjavesi-, kiviaines-, mineraalipotentiali- ja kaivosalueita. Lisäksi maakuntakaavaa päivitetään muiden tarpeellisten alueidenkäyttöratkaisujen, kuten poronhoidon, tuulivoimatuotannon ja soiden osalta.

Pohjois-Pohjanmaan kaava-alueelle sijoittuvat kokonaan tai osittain Kiimingin, Kollajan, Oijärven, Ikosen, Pudasjärven Livon, Pudasjärven, Pintamon, Taivalkosken, Hossa-Irnin, Kallioluoman, Oivangin, Alakitkan, Tolvan ja Akanlahden paliskunnat. Paliskuntien suurimmat sallitut eloporumäärät ovat yhteensä 24 700 poroa. Paliskunnissa oli poronhoitovuonna 2015–2016 yhteensä 722 pronomistajaa. Poronhoidolla on alueella vuosisataiset perinteet ja se on merkittävä sidostoimiala lihanjalostukselle ja matkailulle erityisesti Syötteen, Taivalkosken ja Ruka-Kuusamon alueilla. Lisäksi poronhoidolla on suuri merkitys hiljenevän maaseudun asuttuna pitämiseksi.

Maakuntakaavat ovat luonteeltaan yleispiirteisiä, eikä niillä voida ratkaista kaikkia yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaativia maankäytön yhteensovittamisen kysymyksiä. Ne kuitenkin ohjaavat tarkempaa kaavoitusta sekä erilaisten maankäyttöhankkeiden ja tie- tai rataliikennesuunnitelmien alkutaipaleita. Siksi maakuntakaavoituksessa tulee turvata myös poronhoidon edellytyksiä erilaisilla kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (poronhoitolaki, PHL 848/1990). Poronhoitolain lisäksi val-

takunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) edellyttävät, että poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset. Maakuntakaavaa laadittaessa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista (MRL 132/1999, 24.2 §). Velvoite koskee oikeudellisesti kaikkea kaavoitusta. Maakuntakaavan sisältövaatimuksissa (MRL 28 §) edellytetään kiinnitettävän erityisesti huomiota muun muassa maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää ja laajojen maa-alueiden käyttäjänä altis muun maankäytön vaikutuksille. Poronhoito on lisäksi kiinteä osa Pohjois-Suomen kulttuuriperintöä. Poronhoitoalueella tapahtuva maankäytön suunnittelu on siis elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoitoalueella vuorovaikutteisuutta on käytännössä toteutettu erilaisilla osallistavilla suunnittelu- ja neuvotteluprosesseilla. PHL 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevan suunnittelun yhteydessä, mikäli sen katsotaan olennaisesti vaikuttavan poronhoidon harjoittamiseen. Poronhoitolain mukaiset neuvottelut on käyty 3. vaihemaakuntakaavasta elokuussa 2017.

Poronhoidon huomioon ottaminen 3. vaihemaakuntakaavassa

Poronhoitoa käsitellään kaavaselostuksessa omassa luvussaan 3.10. Lukua on paranneltu ja se on hyvä, mutta se kaipaa hiukan täsmennystä.

TOKAT-hankkeesta kertovan kappaleen (s. 80) viimeisen lauseen voisi muotoille seuraavasti: ”Muiden poronhoidon alueiden tai rakennelmien, kuten tärkeiden laidun- ja vasoma-alueiden tai esteaitojen, sijoittumista voi tiedustella paliskunnalta tai Paliskuntain yhdistykseltä, joka voi luovuttaa sopimusta vastaan paikkatietomateriaalia maankäytön suunnittelun tarpeisiin.”

Poronhoitoalue maakuntakaavassa -luvun (s.81) ensimmäisen kappaleen keskellä lukee: ”Määräyksessä on erikseen nimetty yhteensovittamistarve porotalouden kannalta ongelmallisille maankäyttömuodoille: turvetuotannolle, metsänuudistamiselle ja matkailulle. Yleismääräys on säilytetty entisessä muodossaan.” Tämä ei enää pidä paikkansa, sillä määräystä on muutettu ja siitä on poistettu luettelo maankäyttömuodoista.

Selostukseen olisi myös hyvä lisätä johonkin sopivaan kohtaan maininta siitä, mitä poronhoitoon olennaisesti vaikuttavat alueidenkäyttömuodot ovat ja miten ne voivat vaikuttaa poronhoitoon, jotta lukijalle tulisi ymmärrys kaavamääräyksen tarpeellisuudesta. Esimerkiksi lyhyesti seuraavalla tavalla:

”Poronhoitoon vaikuttavia maankäyttömuotoja ovat muun muassa metsätalous, turvetuotanto, tuuli-voimatuotanto, matkailu, kaivostoiminta. Ne vaikuttavat eri tavoin porojen laitumiin ja laidunten käyttöön sekä paliskuntien toiminnallisiin alueisiin, rakenteisiin ja poronhoidon kustannuksiin.” Lisäksi voisi miettiä, onko kaavamääräyksen valtionmaita koskevan neuvotteluvollisuuden, joka viittaa PHL 53 §, avaaminen selostuksessa tarpeen.

Poronhoidon kaavamerkinnot ja -määräykset

Poronhoitoalueen raja on merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan ja aluetta koskevaa suunnittelumääräystä on uudistettu. Se kuuluu:

Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyynti-aiadat, jotka on esitetty maakuntakaavan selostuksessa. Valtion maiden osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan kanssa.

Määräys on tarpeellinen ja hyvä. On erittäin perusteltua, että sen sijaa, että luetellaan toimintoja ja maankäyttömuotoja, jotka voivat vaikuttaa poronhoitoon, kuten ennen, on otettu käyttöön laajempi käsite ”olennaisesti vaikuttava alueiden käyttö”. Tällöin asiaa arvioidaan alempiasteisessa kaavoituksessa tapauskohtaisesti ja myös sellaisten toimintojen osalta, joita tällä hetkellä ei osata ennalta määrittellä. Maakuntakaavan selostuksen liitekartalle on merkitty poronhoidon kannalta tärkeitä alueita, TOKAT-hankkeessa tuotetun aineiston perusteella. Kartalla on muun muassa erotusaitoja, kuljetusreitit ja porojen kokoamisalueita. Näillä alueilla on erityisen tärkeää säilyttää rauhallisuus poronhoidon toiminta-aikoina samoin kuin vasoma-alueilla (kartan kevtälaitumet). Myös paliskuntien väliset rajat ovat hankkeiden suunnittelijoille tärkeää informaatiota. Tarkastelun helpottamiseksi kartat voisi tulostaa useammalle sivulle (esim. kolmelle).

Elinkeinojen erityisluonne huomioon ottaen maakuntakaavassa olisi yleisen suunnittelumääräyksen ja liitekarttojen lisäksi tarpeellista merkitä suoraan maakuntakaavakartalle alueita tai kohteita, jotka ovat poronhoidolle ratkaisevan tärkeitä. Tällaisia ovat paliskuntien erotusaita-alueet. Niiden merkitsemiseen on poronhoitoalueen muissa maakuntakaavoissa käytetty ph -kohdemerkintää: *Poronhoidon kannalta erityisen tärkeä kohde/aita*. Ph-merkintään voisi liittää suunnittelumääräyksen kohteen säilymisen turvaamisesta niin, että itse kohteen lisäksi sen lähiympäristö tulisi huomioon otetuksi, sillä aitapaikka menettää merkityksensä, jos sille johtavat porojen kuljetusreitit katkaistaan häiritsevällä toiminnalla. Ainakin tärkeimmät, tai valtion mailla sijaitsevat aidat tulisi merkitä maakuntakaavaan.

Tuulivoima

Tuulivoimalle on osoitettu maakuntakaavassa alueita tv-1 merkinnällä. Kaavamerkinnot suunnittelumääräyksellä ohjataan poronhoidon edellytysten turvaamiseen poronhoitoalueella. Tämä on hankkeiden mahdollisten merkittävien haitallisten vaikutusten vuoksi perusteltu ja tarpeellinen määräys.

Tv-1 -aluemerkintöjä on poistettu poronhoitoalueelta (303 ja 305). Tämä on positiivista. Alueella on kuitenkin muutamia hankkeita, jotka ovat poronhoidolle ongelmallisia.

Pahkakosken tuulivoima-alue (tv-1 314) on merkitty maakuntakaavaan 1. vaihemaakuntakaavan yhteydessä. Tv-1 -merkintä on varsin laaja ja sijaitsee paliskunnan tärkeällä vasoma- ja kesälaidunalueella. Näin laajasti toteutettuna hanke aiheuttaisi kohtuuttoman haitan Kiimingin paliskunnan poronhoidolle. Merkintää tulee supistaa niin, että se sijoittuu ainoastaan vuonna 2017 päättyneen YVA-menettelyn ja yleiskaavan mukaisen hankealueen nk. Iin enklaavin alueelle. Kaavaan on merkitty uutena hankkeena niin ikään Kiimingin paliskuntaan sijoittuva Lavakorpi (tv-1 376). Hanke yhdessä Pahkakosken hankkeen kanssa aiheuttaisi merkittävät haitalliset yhteisvaikutukset paliskunnan poronhoidolle. Paliskunta on pieni ja kaksi näin laajaa hanketta kaventaa sen toimintamahdollisuuksia huomattavasti. Paliskuntain yhdistys katsoo, että Lavakorven merkintä tulee poistaa kaavakartalta.

Maaningan tuulivoimahanke (tv-1 367) sijoittuu Tolvan paliskunnan alueelle Kuusamoon. Hankkeesta on toimitettu maakuntaliitolle ”muistio”, joka ei vastaa hanketoimijan ja paliskunnan välisissä neuvotteluissa esiin tuotuja asioita. Toimija ei muistiossa ota huomioon poronhoitolain 3 § maanomistuksesta riippumatonta vapaata laidunnusoikeutta. Myös poronhoitoa turvaava VAT on kirjattu väärin. Toimija luettelee muistiossa poronhoidolle aiheutuvia vaikutuksia, unohtaen laidunten suorasta ja epäsuorasta vähenemisestä aiheutuvan merkittävän haitan. Hanke sijoittuu porojen vasoma-alueelle ja paliskunnan tärkeimmälle kesälaidunalueelle, missä vuosittain merkitään 66-74 % paliskunnan vassoista. Porot ovat vasoma-aikana erityisen herkkiä muiden maankäyttömuotojen aiheuttamalle häiriölle. Tästä on julkaistu toistakymmentä pohjoismaista vertaisarvioitua tieteellistä tutkimusta. Vasoma-alue hyvin todennäköisesti menetetään hankkeen vaikutuksesta. Myös porojen kokoaminen ja kuljettaminen tokkana vasanmerkintään on erittäin häiriöherkkää. Se vaatii myös sen, että porot ovat valmiiksi suurissa tokissa eivätkä hajallaan, kuten hankkeen vaikutuksesta todennäköisesti tulee käymään. Paliskunta on systemaattisesti siirtänyt poroja hankealueelle jättämällä henkiin alueella palkivien vaadinten jälkeläisiä sekä kuljettamalla sinne autolla kylissä häiriötä aiheuttavia yksilöitä. Alue on paliskunnan ainoa rauhallinen kaira, missä porot voivat laiduntaa rauhassa. Muistiossa kerrotaan, että porojen siirtäminen alueelle oli ”hankkeen suurimmalle maanomistajalle uusi tieto”. Paliskunta toimii täysin poronhoitolain mukaisesti eikä sen tarvitse ilmoittaa metsänomistajille, missä paliskunnan porot laiduntavat. Toimija tekee lisäksi alkeellisen (joskin vähättelytarkoituksissa usein toistetun) virheen kertoessaan, miten pienen prosentin hanke vie paliskunnan pinta-alasta ja unohtaa kokonaan ottaa huomioon miten kriittisen tärkeälle alueelle hanke sijoittuu. Paitsi hankealueen merkitys paliskunnalle, myös se miten laajasti porot välttävät hankealuetta, tulee ottaa huomioon laidunvaikutuksia arvioitaessa. Hankkeen vaikutuksista poronhoitoon on neuvoteltu kolme kertaa, eikä toimija nähtävästi vieläkään tunnusta hankkeen aiheuttaman haitan laajuutta. Tästä kertoo esimerkiksi se, että toimija väittää muistiossa että ”tuulivoimahanke lähialue on yksi paliskunnan tärkeimmistä kesälaidunalueista”. Myös muutamat muistiossa luetellut haittojen lieventämiskeinot ovat jonkin toisentyypisen hankkeen lieventämiskeinoja (esim. turvesuo tai kaivos). Toimija on tehnyt esityksen mahdollisesta seurannasta ja kompensatiosta paliskunnalle, mutta käytännössä paliskunnan kanssa ei ole neuvoteltu näistä kertaakaan. Ei siksi ole mitenkään selvää, että hanke edelleenkin olisi toteuttamiskelpoinen poronhoidon näkökulmasta. Hanke on edelleen aivan liian laaja ja Tolvan paliskunnan poronhoidolle elintärkeällä alueella ja aiheuttaisi siten poronhoidolle kohtuuttomat haitalliset vaikutukset. Koko paliskunnan toiminta on vaa-

rassa, jos hanke toteutetaan tällaisena kuin se nyt on esitetty. Paliskuntain yhdistys katsoo, että hanke-alueen kaavamerkintä tulee poistaa kaavasta.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao